

élhettek egymás közelében, amit a területtel járó foglalkozás tett szükségessé.

A lovasnomád avarok emlékét egyelőre csak két szegényes sír őrzi. A terület ezek életmódjának mindenesetre megfelelő volt. Hogy hol volt a telepük, arról az eddigi leletek semmit sem árulnak el.

Az Árpád-kori magyarság településének központja kétségtelenül az apácaegyházi (?) templom és temető. Hogy a templom mikor épülhetett, arra semmi adatunk nincs. Alaprajzából sem lehet határozottan következtetni építési idejére. Szentélye négyszögletes s így nem mutatja a határozott román formát.¹⁸ A közvetlen közelében most feltárt hajkarikás sírok azonban korai eredetre vallanak.

Hogy a templom és temető közelében falu lett volna, a mai értelemben, arról a leletek alapján beszélni sem le-

¹⁸ Szeremlei i. m. II. kt. 288. l.

het.¹⁹ A több helyen is jelentkező eredetileg is gödörbe épített tűzhelyek s a tópart egymástól legtávolabb eső részein is mutatkozó településnyomok szétszórt településre vallanak. És ez természetes is ezen a területen, amely a legrégebb idők óta mindig pásztorokodó népeknek adott szállást.

A mai tanyák formájára szétszórt települések eredetét itt és az ehhez hasonló településekben kell keresnünk s így érthetjük meg azt is, hogy a tatárjáráskor feldúlt templomok, falu már azelőtt sem lévén környékükön, soha se épültek újra. Ezzel a tanulsággal a további középkori templomaink és lakott helyeink kutatásánál is számolni kell.

Dr. Banner János.

¹⁹ Ezt már Szeremlei is látta, de inkább csak a város területén szétszórt 43 falu számából következtette, hogy „a faluk legnagyobb része alatt e korban is csak afféle kicsiny házesoportok értendők, minőket néhány egymás mellé épített, mostani tanya is képez határunkban”.

Siedlungsgeschichtliche Forschungen am Ufer des Fehértó bei Hódmezővásárhely.

(Hierzu die Tafel LXVII.)

Das Archeologische Institut führte Ausgrabungen im August 1943 am Ufer des Fehértó (Weisser-See) bei Hódmezővásárhely aus. Diese hatten nicht den Zweck, um die Zahl der Angaben für eine, oder andere der Perioden mit dem vollständigen Ausgraben einer Siedlung oder eines Gräberfeldes zu vermehren, sondern um die Ansiedlung eines Gebietes, das als geschlossen angesehen werden kann, ins helle Licht zu stellen. Dieser Zweck wurde durch unsere Ausgrabungen erreicht und an dieser Gebiet — wie es aus der beige-

schlossenen Landkarte (LXVII.) zu sehen ist — ist uns gelungen, achtzehn Fundstellen zu entdecken.

Es ist auffallend, dass sich hier lauter solche Kulturdenkmäler vorfinden, deren Träger nomadisierende Hirten waren. Die älteste ist die Kultur der Präskythen, die durch die Kelten chronologisch gefolgt werden. Die Denkmäler der letzteren blieben an einem solchen Gebiet erhalten, welches für den Ackerbau auch heute geeignet ist. Dem Anschein nach kann man an eine Ansiedlung folgern, die längere

Zeit bestand. Auch die Sarmaten durften längere Zeit hier wohnen, was das mannigfaltige Fundmaterial, der zerstreut liegenden Gräber beweist. Die Spuren ihrer Ansiedelung melden sich am Seeufer überall, aber immer mit Erscheinungen, die auf kleinere, farmartig zerstreute Siedlungen hinweisen.

Das Gräberfeld der nomadisierenden Reiter-Avaren liegt etwas entfernter vom Seeufer, aber es wäre davon schwer abzutrennen.

Auch das Ungartum der Árpádenzeit besass hier zerstreut liegende Siedlungen, was die überall vorkommenden,

charakteristischen Gefässcherben beweisen. Obwohl der Mittelpunkt der Siedlung eine kleinere Kirche war, fanden wir keine Spur einer dorfähnlichen Niederlassung. So ist es leicht zu verstehen, dass keine dorfähnliche Siedlung nach der Tartarenverwüstung entstand, und nur Hirte hielten sich bis zur Mitte des XIX. Jhts an seinen weiten Wiesen auf.

Die Bearbeitung des sehr beachtenswerten Fundmaterials der einzelnen Kulturen ist im Gange.

Dr. János Banner.

Ásatások Csomafáján (Kolozs megye).

Az Erdélyi Tudományos Intézet felkérésére a szegedi egyetem régiség-tudományi intézete alulírottat bízta meg annak a munkának elvégzésével, amelynek során 1943. aug. 24.—szept. 4. közt a Kolozsvártól mintegy 28 km-re fekvő Csomafáján és környékén őskori telephelyek után kutattunk. A községben, a református templom közvetlen közelében, egy bronzkori telep emlékeit, a községgel szemben, a Borsa patak bal partját kísérő magaslaton egy, minden valószínűség szerint nagy kiterjedésű, kő-réz-kori telep kb. 20 m²-nyi, cserep- és kovakőanyagban gazdag részletét tártuk fel.

Buday Árpád már ismertette azt a lelőhelyet a Borsa patakba torkoló Kide patak bal partján, ahol az ú. n. Domborhegy lábánál hat római felíratos követ találtak.¹ A most folytatott hite-

lesítő ásatások során egy római vilálat ásott ki e helyen Székely Zoltán, a Székely Nemzeti Múzeum tisztviselője, de néhány bronzkori edénycserep is került elő itt a kutató árkokból.

Meglepő eredménnyel járt végül a Kide patak jobb partján kb. a Csomafája és Kide községek közötti út felétáján végzett kutató munka. Itt ugyanis a Kide községhez tartozó legelő szélén, bronzkori cserepekkel keverten, a *Körös-kultúrához* tartozó jellegzetes cserepek kerültek elő. Ha a folyamatban lévő feldolgozás a Körös-kultúrára vonatkozólag további támpontokkal is szolgál, akkor ez a lelőhely ennek a kultúrának Magyarországon ezidőszereint legkeletibb pontját jelenti.

Dr. Párducz Mihály.

III. kötetéhez. Dolgozatok, 1911. 260—270. l.

¹ *Buday Árpád*, Pótlások a C. I. L.